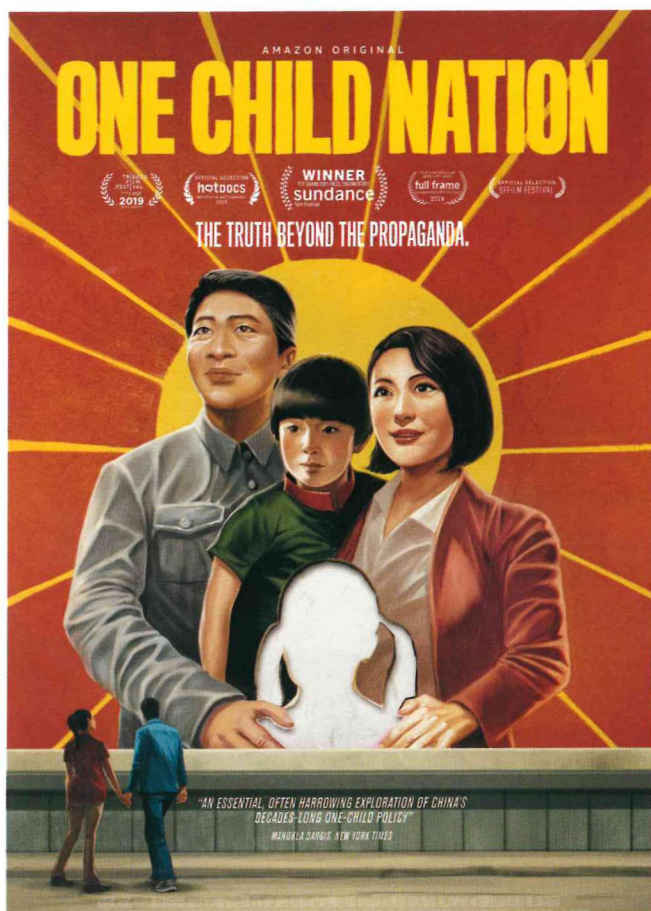

▲ Plakat for dokumentarfilmen *One Child Nation* (2019) om etbarnspolitikken. Etbarnspolitikken (1979-2015) har haft mange konsekvenser, hvoraf de mest tragiske er drab på uønskede pigebørn. De mange enebørn, der også er et resultat, har samtidig ført til "lille kejsersyndromet" med meget forkælede børn i den kinesiske middel- og overklasse. Desuden har politikken påvirket det kinesiske familieideal i byerne, hvor mange kvinder ser en fordel i at få højst et eller slet ingen børn.

Befolkningskontrol

I 1949 havde Kina over 500 millioner indbyggere, og Mao bebudede, at et stort land med mange ressourcer ikke behøvede at frygte befolkningstilvækst. De første familieplanlægningskampagner begyndte dog i midten af 1950'erne, hvor man mente, at 3-4 børn per familie var normalt, og man tilskyndede til, at kvinder tidligst fik børn, når de var fyldt 25 år. Under "Det Store Spring Fremad" blev der født færre børn, og børnedødeligheden steg voldsomt. Under genopretningen efter Det Store Spring var der atter fokus på familieplanlægningen, blandt andet ved hjælp af p-pillen som præventivt middel.

Mere konsekvent blev kontrollen med befolkningstilvæksten i forbindelse med Deng Xiaopings reformprogram, der i 1977 tillod to børn per familie, hvilket i 1979 blev justeret til, at et ægtepar i byerne kun måtte få ét barn. Hvis et ægtepar fik mere end ét barn, fik de en bøde, og barn nummer to fik ikke ret til gratis skolegang, lægehjælp osv.

Befolkningspolitikken har ud fra en samfundsøkonomisk betragtning haft en god effekt på udviklingen i Kina, men på det menneskelige

plan har det haft store omkostninger.

I Kina er det vigtigt at få en søn, der kan forsørge forældrene i alderdommen. Pigerne er ifølge den traditionelle opfattelse værdiløse, fordi de giftes bort. Den sørgelige konsekvens af etbarnspolitikken har derfor været, at tusindvis af uønskede pigebørn er blevet dræbt – eller i bedste fald afleveret på et børnehjem.

Særligt på landet skabte formidlingen af befolkningspolitikken problemer, idet landbefolkningen altid har været afhængig af en stor børneflokk, der kunne hjælpe til i marken. Den kinesiske befolkningspolitik vidner om en stærk og autoritær stat, der har kontrol over sine borgere. Etbarnspolitikken har dog rejst en række etiske spørgsmål om statens rettigheder over for individet. I 2015 blev etbarnspolitikken afskaffet, og i dag har alle kinesiske par ret til at få to børn.

Reformerne skaber et ulige Kina

De økonomiske reformer ændrede Kina, men ikke alle kinesere har fået lige meget glæde af den økonomiske vækst.

Reformerne har ført til social skævhed i befolkningen, men også en regional skævhed, hvor særligt de økonomiske centre langs østkysten har efter-

ladt et fattigt centralt og vestligt Kina. Først inde i dette århundrede har den vestlige og centrale del af Kina fået del i den økonomiske vækst. Den sociale skævhed førte til en vandring fra land til by og fra nord og nordvest til øst og syd. De områder langs østkysten med gang i økonomien i form af byggeri og åbne markeder blev en magnet for den fattige landbefolkning. Men den voldsomme migration, der har præget Kina siden 1990'erne, er ikke uden problemer. Alle kinesere er nemlig udstyret med et internt pas, *hukou*, som angiver, hvor de bor og derved har tilladelse til at arbejde. Det er ulovligt at tage arbejde uden for det område, hvor man er registreret, og søger man fra en fattig by i det centrale Kina og til eksempelvis Shanghai, hvor der er arbejde, så er man illegal arbejder og uden beskyttelse eller juridisk sikring. Det betyder, at disse illegale migrantarbejdere må arbejde 12-14 timer om dagen alle ugens dage til ringe løn og under usle forhold. Mest af alt minder deres forhold om dem, der prægede de europæiske arbejdere i den tidlige fase af den industrielle revolution i 1800-tallet (se *Vores verdenshistorie 2*). De få penge, de tjener, sender de hjem, så deres børn kan få en uddannelse, og familien ser de kun én gang om året under det kinesiske nytår. Selv om der de seneste år har været tale om at ændre på hukou-systemet, så migrantarbejderne ikke er illegale, så er der kun sket få ændringer for de cirka 150 millioner migrantarbejdere, der som moderne daglejere søger efter job.

▲ De økonomiske reformer i Kina har ført til stor social ulighed.

Kinas hybrid

Deng Xiaopings reformprogram har fået betegnelsen "socialistisk markedsøkonomi", hvilket antyder, at der er tale om en ideologisk hybrid, der kombinerer liberalisme og socialisme. Et eksperiment, der er helt unikt, og som har været inspiration for andre asiatiske lande, for eksempel Vietnam.

Nok tillod Deng Xiaoping reformer inden for økonomien, men i det politiske system skete der ikke tilsvarende forandringer. Her fortsatte kommunistpartiet med at være det eneste tilladte parti, der skulle kontrollere og varetage udviklingen i landet.

Kinas socialistiske modernisering

For at Kinas socialistiske modernisering skal lykkes, er det essentielt, at Kina åbner sig for verden udenfor. Kammerat Deng Xiaoping understregede gang på gang, at verden i dag er en åben verden, og at Kinas udvikling er uadskillelig fra resten af verden, og at det er bydende nødvendigt at følge en politik, der åbner Kina udadtil. Vi må handle i overensstemmelse med kammerat Deng Xiaopings lære og nøgternt vurdere verdensudviklingen, modigt møde de store udfordringer, der ligger forude, følge den fundamentale nationalpolitik vedrørende åbenhed samt målrettet forsøge at forstærke graden af åbenhed. Folkets demokratiske diktatur og statsmagt udgør den politiske garanti for vores sags sunde udvikling. Kammerat Deng Xiaoping var altid meget opmærksom på opbygningen og udviklingen af folkets politiske magt. Vi må handle i overensstemmelse med Deng Xiaopings lære og opretholde lederskabet ved arbejder-

klassen, ved at sammenfatte ligheden mellem arbejderne og bønderne, udvide den bredest mulige fælles patriotiske front med forskellige ikkekommunistiske partier og deltagelse, forstærke det store fællesskab blandt folk med forskellig etnisk baggrund, forstærke det socialistiske demokrati, gøre det socialistiske juridiske system mere perfekt, klare nationalpliggender i overensstemmelse med loven, og konstant forbedre den politiske situation, der er præget af stabilitet, fællesskab og livlighed.

Arbejdsspørgsmål:

- 1) Hvem står bag kilden, og hvornår er den fra?
- 2) Ud fra hvilken position taler kilden, og hvilken tendens er der i den?
- 3) Opstil en problemstilling, som kilden kan besvare.

Den Himmelske Freds Plads, 1989

Som konsekvens af den økonomiske liberalisering voksede den sociale ulighed eksplosivt i Kina. Der var mangemillionærer, der levede i vild luksus, samtidig med at den fattige del af befolkningen, der levede under sultegrænsen, voksede sig større og større.

Men i kølvandet på åbningen af den frie markedsøkonomi opstod der også en politisk opposition, der krævede større åbenhed og ytringsfrihed. Særligt på universiteterne så man længselsfuldt på Gorbatsjovs reformproces i Sovjetunionen, der også inspirerede oppositionen i de østeuropæiske folkedemokratier (se kapitel 6).

I sommeren 1989 førte det til stigende uroligheder blandt de kinesiske studerende. Samlingsstedet blev Beijings centrale plads, Den Himmelske Freds Plads (Tiananmen), foran det kinesiske parlament og den gamle kejserby. De studerende mente, at de havde krav på indflydelse og politisk åbenhed, og belejrede det store område, der har plads til én million mennesker. Konflikten blev mere og mere tilspidset, og efter ugers belejring satte Deng Xiaoping militæret ind og ryddede pladsen med tusinder af døde til følge. Det var i sommeren 1989 og på samme tidspunkt som befolkningen i de østeuropæiske folkedemokratier krævede reformer, som til sidst førte til folkedemokratiernes opløsning. Men i Kina fastholdt partiet magten ved at slå hårdt ned på demonstranterne.

Deng begrundede den militære indgriben med frygten for, at Kina ville gå i opløsning. Han mente, at det var nødvendigt med kommunistpartiets stærke styring af udviklingen, så Kina ikke igen oplevede den opløsning og kaos, der herskede før magtovertagelsen i 1949, hvor mange års borgerkrig var ved at opløse et samlet Kina. Samtidig så Deng Xiaoping også med rædsel på det kaos, der fandt sted i de øst- og centraleuropæiske lande som følge af Gorbatsjovs reformer.

Selv om de studerende på Den Himmelske Freds Plads ikke talte som en samlet gruppe, er der meget, der tyder på, at de fleste ikke ønskede en revolution eller Kinas opløsning, men derimod en politisk dialog.

Studenternes åbne erklæring

Vi beder alle Kinas retsoplynte borgere, alle arbejdere, bønder, almindelige mennesker, berømte samfundshonoratiores, statsembeds mænd, politimænd og alle dem, der har brygget beskyldninger mod os sammen: Læg hånden på hjertet og spørg jer om samvittighed: Hvilken forbrydelse har vi begået? Skaber vi "tumult"? Vi boykotter timerne, vi demonstrerer, vi kaster os ud i en sultestrejke, vi er gået i skjul, men hvorfor gør vi i sidste ende det? Der bliver til stadighed leget med vore følelser, og vi venter i vor søgen efter sandhed, og alligevel bliver vi pryglet af soldater og politi. Studenternes repræsentanter bønfalet knælende om demokrati, men blev ignoreret; deres krav om samtaler på lige vilkår blev gentagne gange udsat. Studenterlederne er i fare. [...] Hvad skal vi gøre? Demokrati er det ædleste i menneskehedens eksis-

tens, og frihed er en naturlig menneskeret, som skænkes os fra fødslen. Kan det kinesiske folk være stolt over, at vi må give vore unge liv væk for sådanne ting? [...]

- 1) Vi kræver, at statsmagten hurtigt og på lige vilkår indgår i en konkret dialog med studenterdelegationen.
- 2) Vi kræver, at statsmagten kalder studenterbevægelsen ved det rette navn og anerkender den som en patriotisk og demokratisk studenterbevægelse.

Arbejdsspørgsmål:

- 1) Hvem står bag kilden, og hvornår er den fra?
- 2) Ud fra hvilken position taler kildens afsender, og hvilken tendens er der i den?
- 3) Opstil en problemstilling, som kilden kan besvare.

Vesten protesterede voldsomt over den brutale kinesiske håndtering af urolighederne på Den Himmelske Freds Plads. Som et af de eneste lande sendte DDR's leder Erich Honecker en lykønskning til Deng Xiaoping for at have slået hårdt ned på demonstranterne. I Europa og USA isolerede man i en periode Kina, men det viste sig hurtigt, at Kinas økonomiske og politiske betydning i verdenssamfundet var for stor.

Verden har accepteret, at Kina i dag ikke tillader en politisk opposition til det eneherskende kommunistparti. Der bliver kun kosmetisk lagt pres på Kina for at få styret til at overholde menneskerettighederne. Tre ud af fire henrettelser i verden foregår i dag i Kina, det betyder at cirka 10.000 men-

▲ Kampvogne sættes ind for at stoppe demonstrationerne 4. juni 1989.

nesker om året mister livet på grund af kriminelle og politiske forseelser og efter en tvivlsom rettergang.

To holdninger står her over for hinanden: På den ene side de internationale menneskerettighedsorganisationer, der mener, at der skal lægges maksimalt pres på Kina for at få dem til at overholde menneskerettighederne, og på den anden side de vestlige lande, der hævder, at øget økonomisk samkvem med Kina på sigt vil ændre forholdene i en positiv retning.

Med Deng Xiaopings grundlæggelse af det moderne Kina oplever vi i dag et udadvendt og selvbevidst "Rige i midten", der ikke holder sig tilbage, hvis landet får kritik fra omverdenen. På den måde har Kina ændret sig siden urolighederne på Den Himmelske Freds Plads i 1989. Kina tillader i dag ikke, at lande sætter sig op imod Kina, hvilket har ført til, at mange lande vejer hensynet til handel tungere end Kinas overtrædelse af menneskerettighederne.

Kina er blevet et dybt integreret led i verdensøkonomien, og det fik chokerende konsekvenser, da en virus, formentlig overført fra dyr til mennesker på et marked i den kinesiske Wuhan-provins, i løbet af få måneder spredte sig til hele verden. Virussen Covid-19 udviklede sig i 2020 til en global pandemi, der førte til tusinder af døde, lukkede samfund og en verdensøkonomi i dyb krise. Den globale opbremsning og tiltagende konflikt mellem USA og Kina er et af de globale opbrud, der præger vores nutid.